

Zoeken naar balans tussen octrooi- en kwekersrecht

'Je kunt geen eigenaar zijn van natuurlijke eigenschappen'

Het Europees Octrooibureau verleent sinds afgelopen zomer geen octrooi meer op klassiek veredelde bloemen, planten en zaden. Dat is het resultaat van een jarenlange lobby van de kwekers bij de Europese Commissie en het Europees Octrooibureau. Door het schrappen van deze mogelijkheid ligt de weg naar samenwerking tussen kwekers bij vernieuwing van hun producten weer open.

Auteur: Theo Haerkens

De Europese wetgever heeft nooit de bedoeling gehad octrooien te verlenen op producten die het resultaat zijn van essentieel biologische processen. Plantum, de organisatie van bedrijven die zich bezighouden met veredeling en vermeerdering van planten, is tevreden met het besluit van het Europees Octrooibureau, afgelopen zomer, om per 1 juli van dit jaar (2017) geen octrooi meer te verle-

nen op planten die 'het product zijn van wezenlijk biologische processen'.

Het octrooirecht dat grote biotechnologiebedrijven aanvankelijk in de Verenigde Staten aanvroegen, en dat ook Europa heeft bereikt, botst met de gebruiken in de kwekerswereld, waar eveneens intensief wordt gewerkt met levend materiaal.

Het gaat er volgens Judith de Roos van Plantum om dat je geen eigenaar kunt zijn van natuurlijke eigenschappen van een plant. 'Je kunt wel eigenaar zijn van een ras, maar niet van de natuurlijke eigenschappen van een ras.' Een voorbeeld: 'Als je door kruising en selectie een roos hebt gekweekt zonder doorns, mag je die als nieuw ras in de markt zetten. Volgens het kwekersrecht mag een

6 min. leestijd

ander dat ras niet zonder toestemming vermeerderen en vermarkten. Hij mag wel een andere roos zonder doorns ontwikkelen op basis van de eerste roos zonder doorns en zo een nieuw ras kweken.' Als de roos zijn doorns kwijt is geraakt door een biotechnologische ingreep en niet door kruisen en selecteren, is dat meer een technische ingreep en daarop kun je nog wel octrooi aanvragen. De methode is dus onderscheidend.

Kwekersrecht

Tot het moment dat de biotechnologie zijn intrede deed in de kwekerswereld, was dit geen kwestie; de kwekers van planten en zaden hadden genoeg aan het kwekersrecht, dat uit 1945 stamt. Daarmee was het werk van een kweker van een bijzondere plant voldoende beschermd en konden zijn collega's toch verder werken met die bloem of plant of met dat zaad als uitgangspunt. Het kwekersrecht geldt vijftig jaar en richt zich vooral op telers en vermeerderaars.

De kwekersrechtvergoeding kan eenmalig zijn. Als zaad wordt verkocht voor de productie van planten, is de vergoeding verwerkt in de zaadprijs. In het geval dat er gedurende meerdere jaren uitgangsmateriaal wordt doorvermeerd, bijvoorbeeld door het snijden van stekken van moederplanten, kan jaarlijks een afdracht worden gedaan, gerelateerd aan de omzet ervan.

Het octrooi richt zich behalve op telers en vermeerderaars ook op veredelaars. Bij een octrooi kan een eenmalige betaling worden afgesproken, maar doorgaans wordt in ruil voor een licentie afgesproken een deel van de omzet van de met het octrooi ontwikkelde planten af te dragen. Licenties op octrooien gelden twintig jaar, gerekend vanaf het moment van de aanvraag die aan de ontwikkeling van het product voorafgaat. 'Grote bedrijven komen daar doorgaans wel uit; kleinere bedrijven zonder octrooien hebben geen onderhandelingspositie en worden vaker buiten de deur gehouden', schetst De Roos. 'Als het gaat om een nieuw kleurtje is de onderhandelingspositie bovendien anders en praat je over minder geld dan wanneer het gaat om iets essentieels als resistentie tegen ziekte.'

Anders dan de kwekers, maken biotechnologiebedrijven geen onderscheid tussen het eigendomsrecht op iets dat de mens zelf heeft gecreëerd en het eigendomsrecht op iets van natuurlijke oorsprong. Zij willen het octrooirecht toepassen op levende organismen. Het octrooirecht deed in 1998 zijn intrede, toen de biotechnologie zich ging bezighouden met het kweken van menselijke

SPECIAL GRAS

Duidelijkheid over dit soort zaken is nodig om de innovatie in de plantenveredeling weer vleugels te geven

stamcellen. De regels daarvoor werden vervolgens toegepast op andere biologisch materiaal, vertelt De Roos: 'Er zijn ook uitzonderingen: er kan geen octrooi worden aangevraagd op plantenrassen, niet op essentieel biologische processen en nu ook niet meer op de resultaten daarvan. Dat is een verfijning van de uitzondering op het octrooirecht die al bestond.'

Succes kwekers

Plantum benadrukt dat het toekennen van octrooi en de bijl zet in het succes dat de Nederlandse kwekers naar de top heeft gebracht en dat hen heeft gemaakt tot de wereldspelers die zij zijn. Juist door verder te borduren op successen van anderen kom je tot verbetering, is de gedachte. Het octrooirecht zet een rem op die innovatie, omdat kwekers elkaars producten niet meer kunnen gebruiken om verder te komen. Het octrooirecht maakt een eind aan deze vorm van samenwerking, het uitwisselen van ervaringen en het onderlinge vertrouwen dat daaraan ten grondslag ligt, vinden de tegenstanders.

Een ander praktisch punt dat Judith de Roos aanvoert, is dat kleine kwekers geen zin hebben om hun geschillen met multinationals uit te vechten voor het Octrooibureau. 'Dat kost veel tijd, energie en geld.' Overigens houdt dit soort multinationale bedrijven zich meer bezig met de ontwikkeling van groentezaden en grote landbouwgewassen, zoals mais en soja, dan met de ontwikkeling van grassen. Maar dat wil niet zeggen dat de kwekers van gras en graszaden en andere branches de ontwikkelingen op dit gebied niet met belangstelling volgen.

Nu moet in de praktijk blijken waar precies de grens ligt bij het verlenen van octrooien op levend materiaal. Volgens tegenstanders van het octrooirecht leidt dit recht tot verenging van de genetische pool die kwekers tot hun beschikking

De Europese wetgever heeft nooit de bedoeling gehad octrooien te verlenen op producten die het resultaat zijn van essentieel biologische processen

Judith de Roos

Jan van den Boom

Nu moet in de praktijk blijken waar precies de grens ligt bij het verlenen van octrooien op levend materiaal

hebben om hun producten op de klassieke manier te verbeteren. Op den duur zou dit invloed kunnen hebben op de wereldvoedselproductie, omdat de verbetering van voedselgewassen niet snel en goed genoeg meer gaat.

‘Dat is een belangrijk punt’, vindt productmanager Jan van den Boom van Barenbrug Holland. Hij vindt het geen goede zaak dat de voedselvoorziening in de wereld in slechts enkele handen komt. ‘Alleenrecht is leuk voor een bedrijf, maar als consument wil je dat niet. Kijk maar eens hoe het gaat met de prijzen van medicijnen.’ Hoewel mais, soja en rijst ook grassen zijn, maakt het graszaadbedrijf niet onmiddellijk deel uit van de voedselproductie. ‘Maar wij vormen natuurlijk wel een belangrijke schakel in de vleesproductie.’

Het Europees Octrooibureau heeft een belangrijke stap gezet door de interpretatie van de Biotechnologierichtlijn van de Europese Commissie over te nemen. Daarmee zijn twijfels weggenomen over de bedoeling van de Europese wetgever, de

Europese Raad en de Europese Commissie met de wet uit 1998. Volgens Plantum is nu duidelijk dat er geen octrooi mogelijk is op planten die ontwikkeld zijn door ze op de traditionele manier met elkaar te kruisen en de beste exemplaren uit deze nakomelingen te selecteren.

Balans

Het Octrooibureau is een onafhankelijke instelling, die slechts gebonden is aan de nationale regeringen van de landen in de Europese Unie én aan de regeringen van tien andere landen. Met elkaar bepalen deze landen het beleid van het bureau. Tot de tien landen behoren Zwitserland en Noorwegen, die beide nauwe banden hebben met de Europese Unie, maar er geen deel van uitmaken. Deze landen werken met het Octrooiverdrag, dat aansluit op de afspraken binnen de Unie.

Nu twijfels over de bedoeling van de Biotechnologierichtlijn zijn weggenomen, moet er nog een balans worden gevonden tussen kwekersrecht en octrooirecht. Daarvoor moeten nog wat

stappen worden gezet, omdat het op dit moment nog niet duidelijk is wat er nog onder de uitzonderingen van het octrooirecht valt. ‘We kijken hoe nieuwe technieken zich ontwikkelen, maar een andere juridische formulering kan ook van invloed zijn’, aldus De Roos. ‘Denk aan bestraling van zaden om het aantal chromosomen van planten te veranderen. Als je daar verder mee kweekt, is er dan sprake van een product van de klassieke veredeling of van een product van een biotechnologisch proces?’

Duidelijkheid over dit soort zaken is nodig om innovatie in de plantenveredeling weer vleugels te geven. Vernieuwingen dreigden vast te lopen, omdat kwekers die gebruikmaken van materiaal waar een octrooi op rust, werden geconfronteerd met een verbod om met dat materiaal te werken. Het kon niet langer het uitgangspunt zijn voor nieuwe producten. Het octrooirecht belemmert een kweker om verder te werken met het materiaal van zijn collega en zo tot iets volkomen nieuws te komen.

Overigens zijn voorstanders van de toepassing van het octrooirecht op veredelingsproducten, zoals multinationals als Monsanto en DuPont Pioneer, ook lid van Plantum, omdat zij ook in Nederland een vestiging hebben. Maar Plantum-leden hebben elk één stem, of ze nu groot of klein zijn. Hoewel gestreefd wordt naar consensus, is het wel eens nodig om te werken met meerderheidsstandpunten. De Roos benadrukt dat Plantum zich ook met zaken bezighoudt waarbij alle leden hetzelfde belang hebben. ‘We hebben een verhitte discussie gehad. Maar er is meer dan dit dossier; dat hoeft onze organisatie niet te splijten.’

Be social

Scan of ga naar:

www.Greenkeeper.nl/artikel.asp?id=9-7192